

Нагласи на младите хора към гражданската активност и НПО

*Проучване в рамките на проект „Академия КЛЮЧ“,
финансиран по Програмата за подкрепа на
неправителствените организации в България към
Финансовия механизъм на Европейското икономическо
пространство*

София, 2014

Паспорт на изследването

Изследвана съвкупност:

Млади хора, участници или проявяващи интерес към Форум Ключ.

Обем на целевата група - около 300 души.

Методика на изследването:

Количествено проучване на цялата изследвана съвкупност; без зададени квоти и подбор с цел максимално покритие на целевата група; регистрация чрез попълване на онлайн въпросник;

Регистрирани участници: 289 души

Невалидни анкети няма.

Дейности:

- Изработване на въпросник;
- Техническа организация;
- Провеждане на допитването;
- Обработка и анализ на резултатите;

Време на провеждане: 20.02.2014 – 16.03.2014 г.

Изготвил: Д-р Елка Златева

СЪДЪРЖАНИЕ

- 1. Профил на целевата група.**
- 2. Базисни знания за гражданските организации.**
 - 2.1. Статут на гражданските организации.**
 - 2.2. Причини за възникване на гражданските организации и сфери на дейност.**
 - 2.3. Източници на финансиране.**
 - 2.4. Успешните организации.**
- 3. Канали за информация и Форум Ключ.**
 - 3.1. Канали за информация.**
 - 3.2. Информированост за Форум Ключ.**
- 4. Основни фактори за мотивация или въздържане от участие.**
 - 4.1. Степен на участие.**
 - 4.2. Ключови фактори за участие.**
 - 4.3. Причини за въздържане от участие.**
 - 4.4. Припознати каузи.**

Изводи

Приложения

1. Профил на целевата група.

Социологическото проучване, обобщено и анализирано в настоящия доклад не е представително. То обхваща млади хора, с които Фондация SMART работи или е работила по различни проекти, както и случайни посетители на нейната страница в интернет. Представените в доклада данни, статистики и обобщения не претендират за общовалидност в рамките на по-широката съвкупност от млади хора изобщо, за национална или друга представителност. За целите на изследването не е направена извадка, а е допусната регистрация на максимален брой респонденти.

Общият брой респонденти, участвали в допитването е 289, което се доближава максимално до поставените цели в заданието. От тях 211 са жени и 78 са мъже. Няма невалидни отговори и възможните грешки са минимизирани. Преобладаващата възраст е между 18 и 35 години. В изследването на се поставени възрастови ограничения и са регистрирани 4.4% респонденти над 40 години. Техният дял е незначителен и не променя общия профил на изследваната съвкупност.

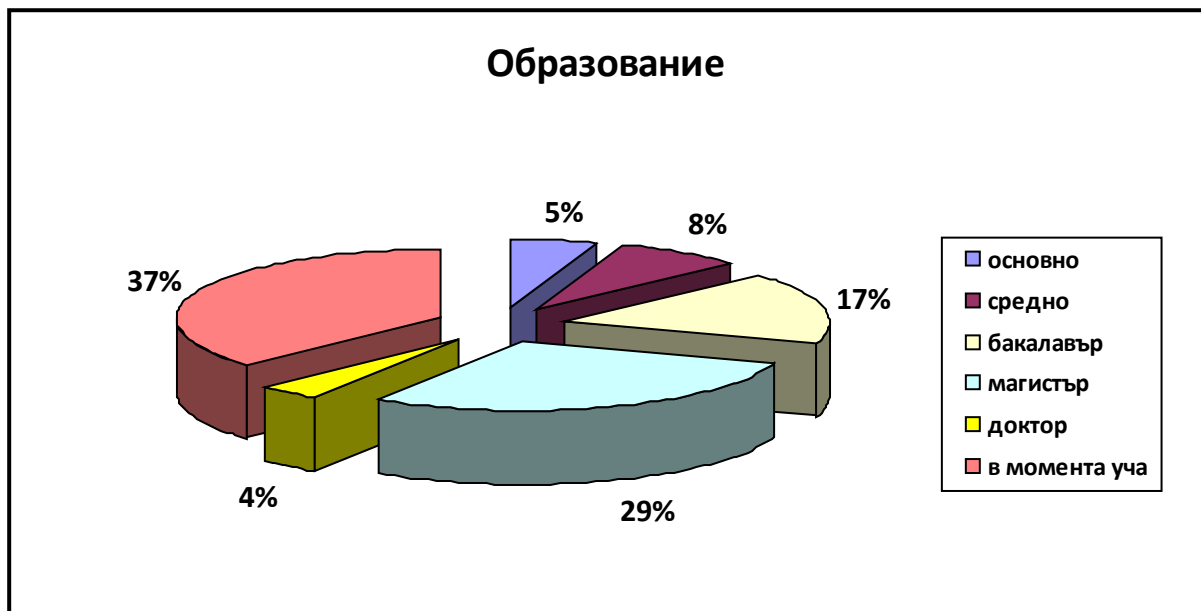
Възраст, години	Брой респонденти	Процент
15-19	41	14.2 %
20-24	106	37 %
25-29	78	27 %
30-35	30	10.4 %
35-40	21	7 %
над 40	13	4.4 %
ОБЩО	289	100%

Таблица 1. Разпределение на респондентите по възраст.

По-голямата част от респондентите живеят в София – 75%, 14.5% живеят в областен град, едва 4.5% живеят в малки градове и под 1% живеят на село. В проучването са участвали и 15 респонденти, които живеят или временно пребивават в чужбина. Последните представляват 5.2% от изследваната съвкупност и са предимно студенти.

Изследваната съвкупност има висок образователен профил. Точно половината респонденти имат завършена различна степен на висше образование, като сред тях има и такива с докторска степен. Едва 13 % от респондентите са с основно или средно образование. 37 % от общата

съвкупност продължават образованието си в момента, като сред тях преобладават студенти в различни бакалавърски и магистърски програми, има и докторанти. Възрастовата група 15-19 години е съставена от ученици, които продължават или завършват средното си образование.

Фиг. 1. Профил образование.

Респондентите от изследваната съвкупност покриват широк и разнообразен спектър от сфери, в които работят или учат. Преобладаващата част са студенти в различни хуманитарни специалности, следвани от студентите и работещите в областта на стопанските науки, финансите и маркетинга. Около 18% от респондентите упражняват или учат инженерни специалности, като половината от тях са в сферата на информационните технологии. Само 8% се реализират или обучават в областта на социалните науки. Значително по-малък е дялът на занимаващите се с природни науки, медицина, изкуство, архитектура, туризъм, търговия и услуги, спорт и др.

2. Базисни знания за гражданските организации.

2.1. Статут на гражданските организации.

Анкетираните категорично разпознават трите основни наименования, под които се срещат организирани форми на гражданска активност – граждански сдружения, фондации и неправителствени организации. В допитването целенасочено не е търсено разграничаване между трите, което

предполага наличието на значителни познания на нормативната уредба, касаеща статута на юридическите лица с нестопанска цел. С известно колебание, една трета от анкетиранияте посочват читалищата, спортните клубове и синдикатите като принадлежащи към същата категория. Особения статут на религиозните институции и на браншовите организации подвежда около 15% от анкетиранияте, които ги определят като граждански организации.

Има една особена група от изследваната съвкупност, която не прави разграничение между структурите на държавната власт, политическите партии и гражданските организации. Всеки шести от анкетиранияте посочва общините, търговските дружества и политическите партии като част от неправителствения сектор. Съотношението мъже-жени в тази група съвпада с общото за извадката. Преобладаващата част от респондентите са на възраст между 20 и 25 години, предимно студенти в различни бакалавърски програми. Една четвърт от тези респонденти са присъствали на Форум Ключ. Повече от половината считат гражданските организации за изключително важни за нормалното функциониране на обществото, а броят на онези, според които НПО се създават за лично благодетелстване, не надхвърля общия процент на скептиците в изследваната съвкупност. Равен е дялът, по 30%, на тези от тях които са били доброволци по различни проекти и тези, които имат желание да станат доброволци за първи път.

Интересно е да отбележим, че 32% от респондентите в тази група посочват като свой интерес участие в кампании за контрол на институциите именно на държавната или местна власт, без да правят разграничение между отделните сектори. Същевременно, те не посочват писането на закони като сфера на действие на гражданските организации. Респондентите от тази група се затрудняват да изброят повече от една НПО в края на въпросника. В данните липсва пряка връзка между знания за структурирането на обществения живот, нагласите към гражданските организации и липсата на мотивация за участие в различни каузи и инициативи. Макар да демонстрират слабо познание за структурирането на обществената сфера, младите хора от тази група на изследваната съвкупност са активни, съпричастни и имат опит в иницирането на граждански каузи.

2.2. Причини за възникване на гражданските организации и сфера на дейност.

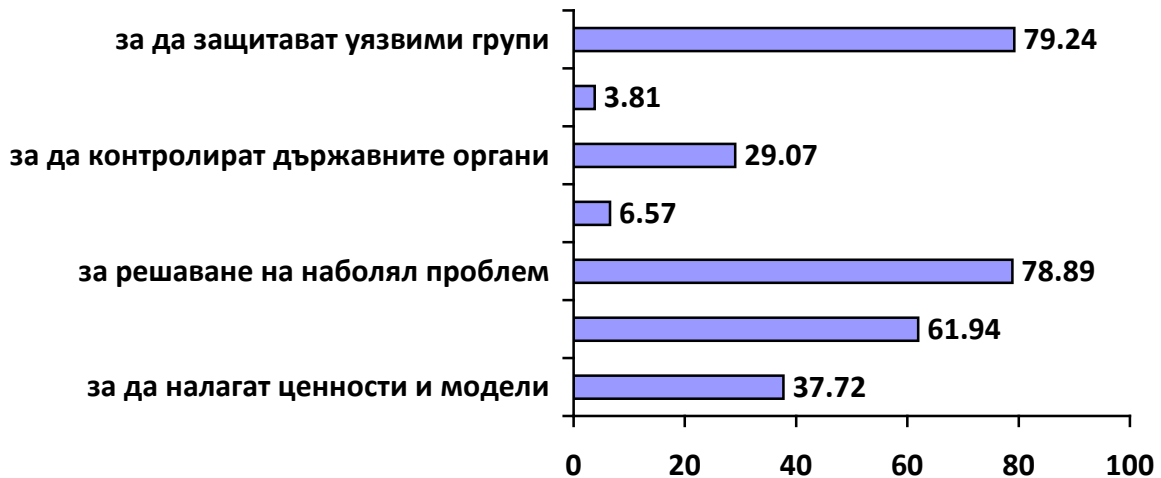
В изследваната съвкупност доминира мнението, че гражданските организации възникват и съществуват с определена цел, която далеч надхвърля личните планове за реализация или полза. Гражданските организации възникват, за да извършват общественополезна дейност – **за да спомогнат за разрешаването на наболял обществен проблем, за да представляват и защитават уязвими социални групи, за да съдействат за подобряването на цели сектори.** Гражданските организации се

възприемат като реакция на определена нужда от общностен характер. Много по-малко те са определяни като проводник на определени ценности или социални модели, или като необходим балансър в сложната система от държавни институции и публични политики.

В изследването се оформя една малка група на скептично настроените или подозрителни представители на изследваната съвкупност, която има интересен профил. Тя представлява едва 6.57% от общата съвкупност, съставена е от млади хора на възраст между 18 и 29 години, половината от които са студенти в бакалавърски програми. Една трета от тях са били участници във Форум Ключ, но повечето а именно 46% не знаят какво представлява това събитие. Тази група не следва различно поведение от цялата съвкупност по отношение на това кой финансира гражданските организации с едно изключение – нейните представители дават превес на европейските институции като основен източник на финансиране, което е положено в контекста на множеството корупционни практики при разпределението на средста от ЕС, е и възможна причина за изразения скептицизъм относно дейността им. Тази група има и завишени очаквания за самоконтрол към гражданските организации, което доразвива хипотезата, че когато средата е корумпирана, потенциалът на външните контролиращи органи е занижен. За тези респонденти, проблемът с това кой финансира даден проект или инициатива, е значително по-голям от средния за извадката.

И все пак, дори и в тази малка група на ясно изразени скептици, няма доминираща негативна тенденция спрямо гражданските организации. Нито един от тези респонденти не отговаря отрицателно на въпроса **„Смятате ли, че съществуването на граждански организации е важно за обществото?“**. Макар и разколебани в отговорите си, те не подценяват потенциала и професионализма на гражданския сектор и неговото значение за цялостното функциониране на демократичните общества. Една трета от групата са били участници в инициатива или проект на гражданска организация като доброволци, а друга една трета има желание да се включи в нещо подобно за първи път. 20% от скептиците членуват или работят в НПО и е твърде възможно негативното им отношение да е продиктувано от личен опит. Интересен е фактът, че процентът на инициаторите на доброволчески акции сред тази група е равен на процентът за цялата извадка. Няма негативен отговор и на въпроса **„Бихте ли се включили в инициатива на гражданска организация?“**, което отново подсказва прагматичния аршин, с който се мери реалността – да, корупция има, да злоупотребя има, но ако си заслужава ще участвам. 80% от групата счита, че смислената кауза е най-важното нещо за успеха на всяка гражданска организация. Не малка част от тази група - 40%, имат желание да станат членове на НПО, а останалите биха дарили средства или помагали като доброволци в извънработно време.

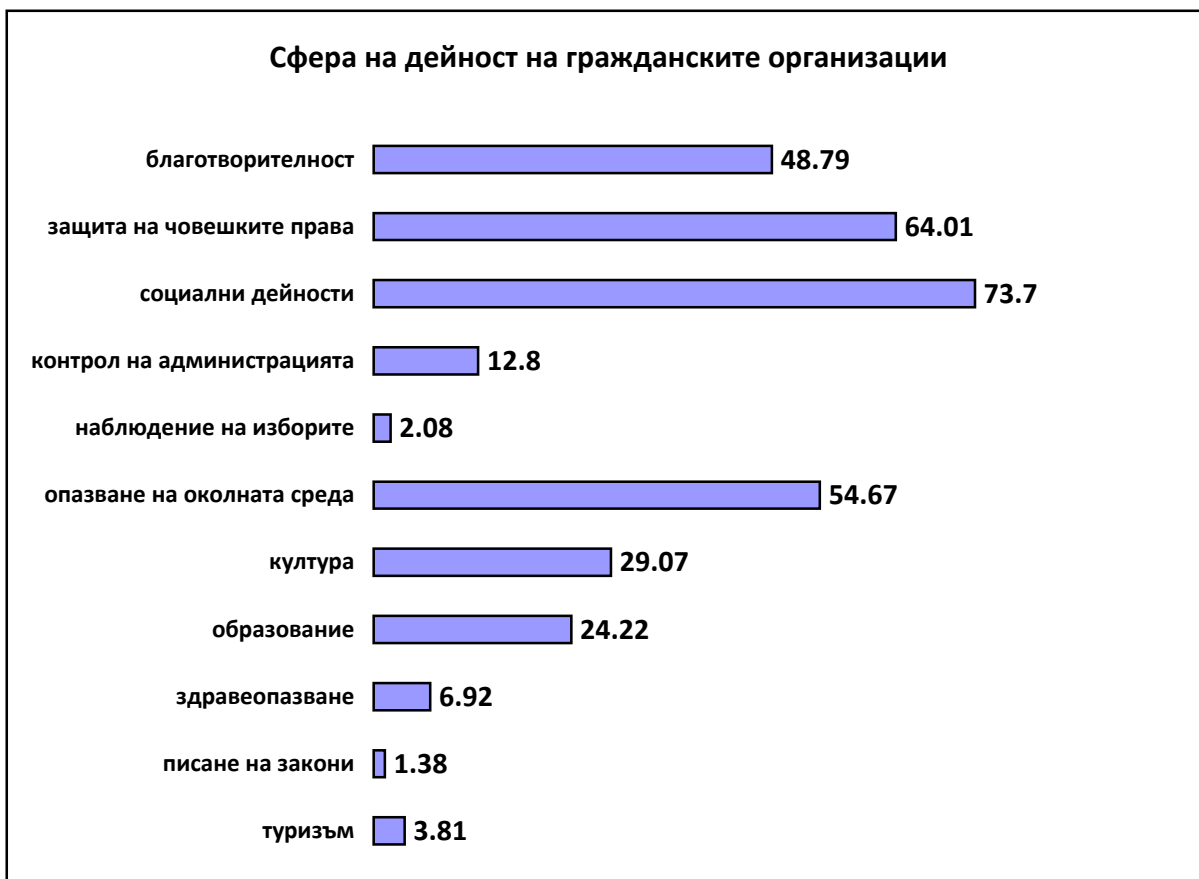
Причини за възникване на гражданските организации

Фиг.2. Причини за възникване на гражданските организации.

Освен въпросът „*Защо възникват гражданските организации?*“, не по-маловажен е и този **кой участва** в тези организирани форми на гражданска активност. Най-често според респондентите в гражданските организации участват креативни младежи или студенти, значителна част от които са привърженици на различни екологични каузи. Гражданските организации не са типично място за пенсионери и политици. В пъстрата палитра от сдружения и фондации свое място намират представители на етнически, религиозни и сексуални малцинства, хора в неравностойно положение. Еко-активистите най-често обединяват своите усилия в сдружения или фондации, за по-успешно и по-ефективно постигане на своите каузи.

Предвид посочения профил на човешкия ресурс, който влива своя потенциал в третия сектор, очаквано респондентите са избрали трите водещи сфери на действие на гражданските организации – **социални дейности, защита на човешките права, опазване на околната среда**. Въпреки, че в страната са познати и други модели на благотворителност, организирани от публични институции, религиозни институции и медии, 48% от анкетираните определят водещата роля на гражданските организации в благотворителността. Тук следва да отбележим доминиращата роля на БЧК, който е посочен от една четвърт от респондентите като организация, чиято кауза споделят.

Фиг. 3. Сфера на дейност на гражданските организации.

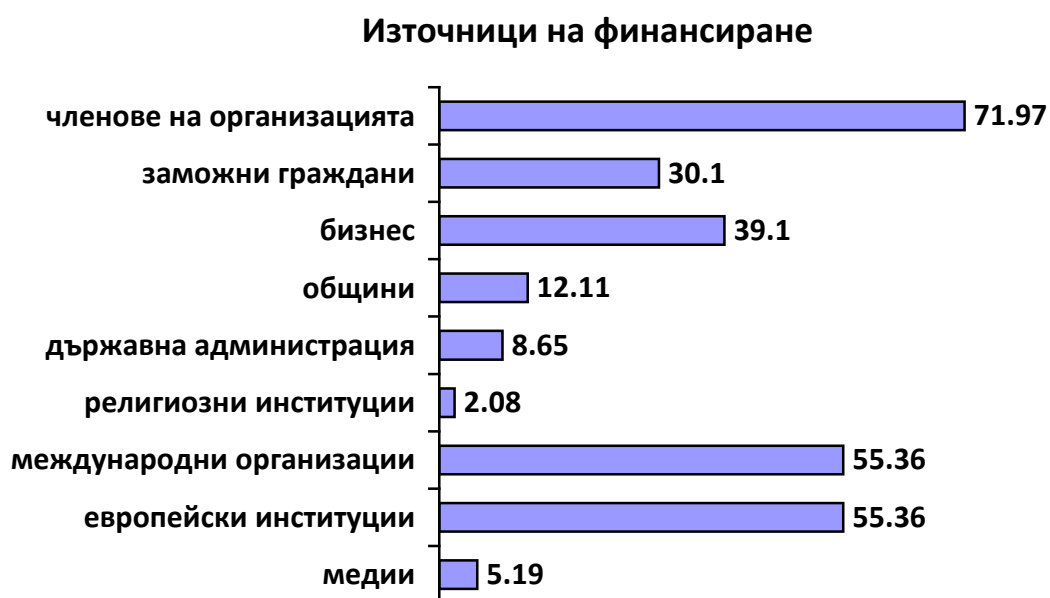
2.3. Източници на финансиране.

По отношение на източниците на финансиране на гражданските организации, респондентите са посочили като възможни всички зададени във въпросника отговори. Допустимостта на различните източници на финансиране отговаря на реалната сложна система, в която съществуват гражданските организации в страната и разнообразните форми и източници на финансиране в зависимост от тяхната сфера на дейност.

Особено интересен е фактът, че над 70% от анкетираните считат че основният приход на гражданските организации идва от техният членски състав. Това значително се разминава с реалната действителност и членския внос, там къде е въведен, рядко заема челно място в приходите. Ако добавим и заможните граждани или бизнеса, които са избрани от една трета от респондентите, и съпоставим с отговорите на предходните въпроси, се получава силен акцент върху гражданското начало в третия сектор – гражданските организации се създават, управляват и финансират от самите граждани. Този феномен заслужава да бъде изследван и анализиран по-обстойно в отделно проучване чрез въпросник или сформирана за целта фокус-група.

Половината от анкетираните считат, че външните източници на финансиране са основен финансов ресурс за осъществяване на дейности в третия сектор. Еднакъв е дялът на респондентите, по 55%, които избират международни организации и европейски институции като източник на финансиране. Трябва да отбележим, че процентът на избралите външни източници на финансиране е по-голям сред респондентите членуващи или работещи в НПО. Те са запознати с финансовата рамка на отделните инициативи и каузи.

Ролята на държавната и местна власт е сведена до минимум по отношение на финансите. Публичните институции определено се възприемат като своеобразен разпределител на средствата по европейски и други международни програми и много по-малко като директен финансов източник за гражданските организации.

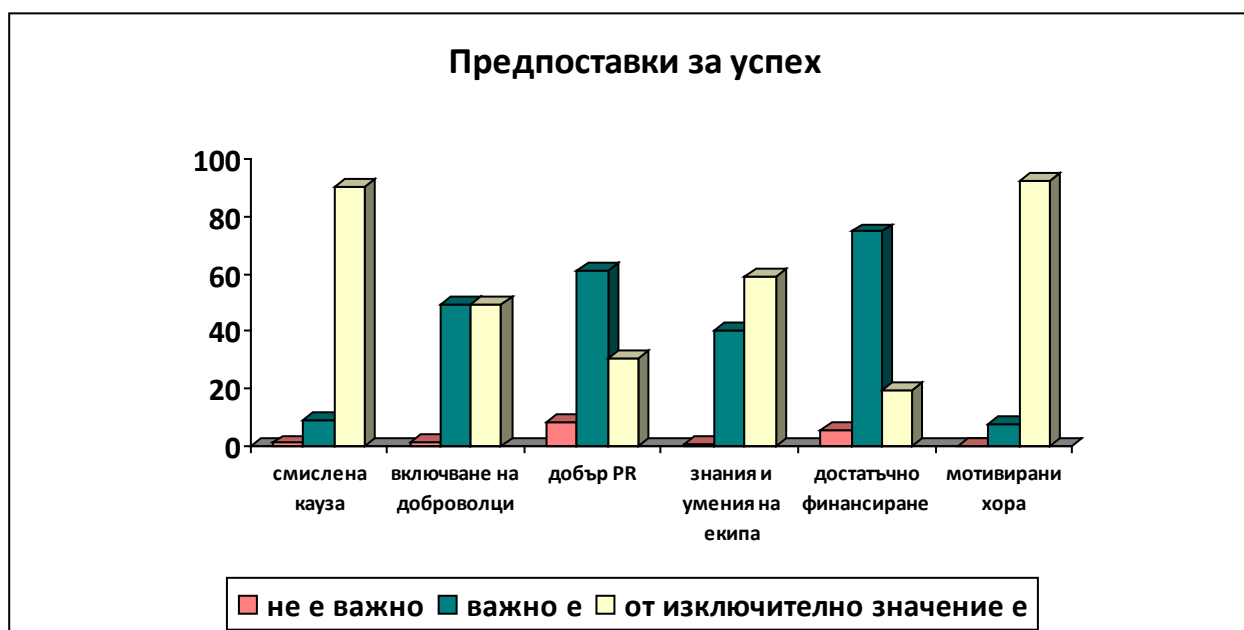
Фиг. 4. Източници на финансиране за гражданските организации.

На въпроса **„Кой трябва да контролира дейността на гражданските организации?“**, респондентите разчитат на гражданския сектор сам да изработи и въведе механизми и практики за контрол. 53% от анкетираните гласуват безрезервно доверие на гражданските организации за самоконтрол. 40% разчитат на механизмите, които самите финансиращи институции въвеждат при одобрение на даден проект. Слаба роля е отредена за медиите и типични контролни органи като НАП. Малко над 40% избират независими контролни органи, вероятно привлечени от идеята за безпристрастност, която носи този възможен отговор.

2.4. Успешните организации.

Смислена кауза, мотивирани и можещи хора – това е ключът към успеха на гражданските организации според респондентите от изследваната съвкупност. Над 90% от анкетираните са посочили тази формула за успех в своите отговори. Ако целта е ясно очертана, а хората я примат като своя кауза и инвестират своите знания и умения за нейното постигане, няма пречки тя да не бъде постигната. Това е не само висока степен на идеализъм, но и разбиране за структурирането на общественото пространство по модела – правилните хора на правилното място. Качеството на човешкият потенциал е основополагащо.

Прагматичният и балансиращ нюанс в изследването дават резултатите в средната колона от Фиг. 6. **Важно е** да има достатъчно финансиране и добър PR. Няма реални резултати без финансово обезпечаване на смислените каузи. Удовлетворяващото заплащане е неизменна част от мотивацията на знаещите и можещи екипи.

Фиг.5. Предпоставки за успеха на гражданските организации.

Както вече споменахме, много голяма част от участниците в допитването са били доброволци или сами са иницирали доброволчески мероприятия. Важно е да участват доброволци, за да бъде успешна всяка гражданска организация, смятат половината от анкетираните. Останалата половина считат че това е „от изключително значение“. Само 1,4% от респондентите не намират корелация между участието на доброволци и успеха на дадена организация. Събраната в използвания въпросник информация не позволява да направим изводи *как* и *защо* се формират тези нагласи. Възможно е това да се

дължи на силния доброволчески профил на изследваната съвкупност, но е възможно да има и други фактори, които са извън рамките на настоящето проучване.

3. Канали за информация и Форум Ключ.

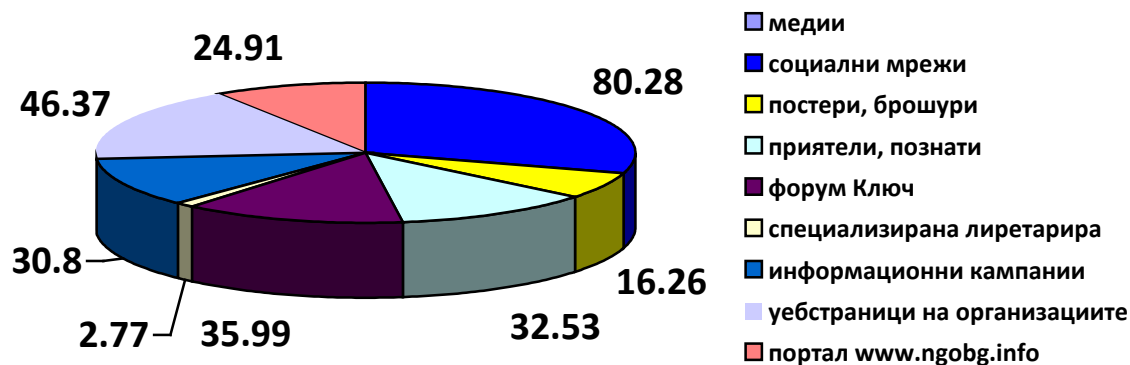
3.1. Канали за информация.

Социалните мрежи са основният канал за информация на изследваната съвкупност. 80% от младите хора търсят, намират и споделят информация за различни граждански инициативи, проекти и каузи в социалните мрежи. Непосредствено след тях се нареждат сайтовете на самите организации но едва с 46%. Разликата в процентите е почти наполовина, защото уебстраниците на гражданските организации предполагат по-профилирано търсене или някакви предварителни знания за името и дейността на отделната организация. От друга страна, много уебстраници не са атрактивни за потребителите, не се обновяват редовно, обратната връзка през тях е мудна. Обратно, освен интензивният поток от информация, социалните мрежи предлагат бърза, кратка, лесна и достъпна форма на комуникация.

Интернет каналите трайно са изместили типичните в близкото минало за третия сектор хартиени носители на информация като постери, брошури, дипляни и флайери. Все още работещ канал за информация представляват телевизиите, особено с повтарящите се съобщения за кампанийни прояви или призови за солидарност. Една трета от анкетиранияте разчитат на свои приятели и познати като източник на информация. Този тип връзка предполага повече доверие и по-силна мотивация за включване или въздържане от участие. Специализираните издания се ползват от ограничен брой респонденти.

Общият брой на участвалите във Форум Ключ – на живо или live stream, е 32% от анкетиранияте. Също толкова и дори малко повече - 36% са онези, които припознават събитието като важен източник и нещо повече – като реална възможност за включване в събития, каузи и инициативи, които съвпадат с интересите на участниците. По-високият процент се дължи именно на споделяната информация от приятели, участвали във форума и приятели, участвали в каузи и събития, представени на форума.

Канали за информация

Фиг. 6. Канали за информация.

Информационният портал за неправителствените организации www.ngobg.info е разпознаваем канал за информация за една четвърт от респондентите. 25 % от тях посещават портала и се ползват от публикуваната на него информация. Текущото обновяване на информацията, базата данни и актуалните новини, с които разполага този портал се ползва в еднаква степен и от вече ангажираните с различни граждански дейности респонденти, и от скептично настроените към подобни инициативи. Процентът се запазва и при различните разрези на извадката по пол, възраст, образование, активност.

3.2. Информираност за Форум КЛЮЧ.

Значителен дял от изследваната съвкупност, а именно 40% нямат представа какво представлява Форум КЛЮЧ. Около 30% от респондентите са участвали в събитието на живо или са гледали live stream. По малко от една трета са попадали на информация за форума в разговор с познати, публикации в интернет или постинги в социалните мрежи.

Фиг. 7. Информираност за Форум КЛЮЧ.

Респондентите, които не познават Форум Ключ, са от всички възрастови групи на изследваната съвкупност. Процентното съотношение мъже-жени съвпада с общото. Две трети от респондентите в чужбина не знаят нищо за събитието. Значително по-висок е броя на незнаещите и в големите областни градове, те са две трети от респондентите в тези населени места. По отношение на образованието, тази група покрива всички посочени образователни степени. Разпределението по сфери на образование и работа също съвпада с общото за изследваната съвкупност.

Интерес представляват очакванията към подобни младежки платформи сред групата на онези, които не са присъствали на Форум Ключ и не знаят какво представлява събитието. С изключение на отговор **„ВДЪХНОВЯВАЩИ ГОВОРИТЕЛИ“**, който отстъпва втората си позиция на **„ИНТЕРЕСНИ ИСТОРИИ И НОВИ ЗНАНИЯ“**, тази група има същите очаквания, като очакванията на участниците във Форума. На първо място анкетираните поставят **„информация, за конкретни инициативи, в които да се включат“**. Харизмата, очарованието и допира до реални хора, вдъхновяващи със своя ентузиазъм и личен опит не е оценено подобаващо в групата на неинформираните, но отразява високите им очаквания към необходимостта от нещо подобно.

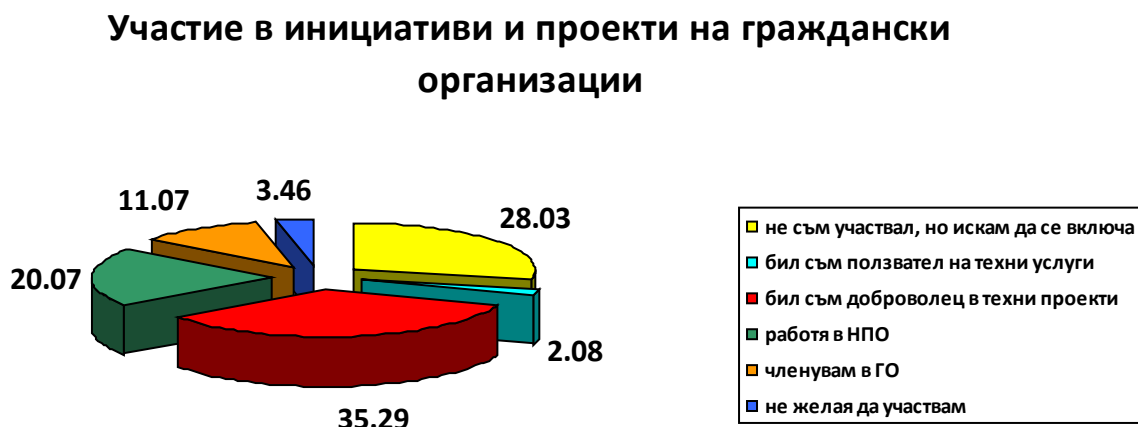
Друга особеност на групата незапознати с платформата Форум Ключ респонденти е по-ниският процент на онези от тях, които не са участвали като доброволци в различни кампании, организирани от граждански организации, медии или неформални групи, съпоставено с общия процент за изследваната съвкупност. Категорични изводи за понижена гражданска активност на тази група не могат да се направят, а по скоро за липса на ориентация. Процентът на онези от тях, които никога не са участвали в проект, кауза, инициатива е 37.6% и е значително по-висок от същия за цялата съвкупност. Почти половината от тази група (44%) вече имат опит с участие в училищни кампании, акции на Български червен кръст, а 26% сами са организирали доброволчески акции.

Очевидно това са активни млади хора, които тепърва ще вляят своя потенциал от гражданска енергия, които намират смислени каузи извън неправителствения сектор или които тепърва ще бъдат разпознати и намерени от гражданските организации. Те са прагматично настроени, нямат негативна нагласа към гражданските организации и биха се включили във всеки техен проект, който е насочен към решаването на конкретен проблем, който съответства на техните ценности или който им дава нови знания и умения. Те не са толкова отявлени еко-защитници и вероятно и затова не намират достатъчно поле за изява. Те посочват групите за взаимопомощ при бедствия и аварии, и кампаниите за набиране на стоки от първа необходимост за засегнатите от бедствия и аварии, като каузи, в които биха участвали на всяка цена. Това са дейности, при които и нуждата, и резултата от интервенцията са особено видими, реални и неотложни.

4. Основни фактори за мотивация или въздържане от участие.

4.1. Степен на участие.

Във въпросника са заложили няколко степени на участие в граждански инициативи. Всяка от тях предполага различна степен и форма на ангажираност – от доброволец или участник, до дарител или трайно ангажиран член на гражданска организация.

Фиг. 8. Участие в инициативи и проекти на граждански организации.

Една трета от анкетиранияте или общо 31% работят или са членове на различни граждански сдружения и фондации. Изключително малко са респондентите, едва 2%, които се определят като ползватели на предлагани от гражданските организации услуги. Тази стойност обаче се повишава, когато въпросът е конкретизиран в поле **17. Бихте ли се включили в инициатива на гражданска организация, ако това е насочено към решаването на ваш проблем?** В този вариант са обхванати и потенциалните ползватели на услуги при възникване на подобна неонходимост и стойността се повиша до 11% от общия брой анкетирани.

Броят на доброволците, които еднократно или повече са участвали безвъзмездно в различни проекти на граждански организации е 35%. Това отново потвърждава изключително активният профил на изследваната съвкупност.

В изследването е поставен въпрос, който да измери участието на респондентите в кампании на други институции. Най-голям е броят на онзи от тях, които са били доброволци в различни училищни кампании. Очевидно образователните институции все по-често организират подобни кампании и младежите на все по-ранна възраст се включват в тях.

Фиг. 9. Били ли сте доброволци в други кампании или каузи?

В акциите на БЧК са участвали 26% от анкетиранияте, а 21% са се включвали в кампании на медии. Доста висок процент са участвали в мисии на международни организации – 18%. Най-малък е дялът на тези респонденти, които са били включени в кампании на религиозни институции – 3.4%.

От особено значение за изследването е високият процент на инициаторите на доброволчески акции. 37% от респондентите сами са

организирали доброволчески акции. Изследването не дава допълнителна информация, чрез която да анализираме какъв тип акции са това и с какъв мащаб. Възможно е да са малки доброволчески бригади, но твърде вероятно е да са били по-мащабни кампании, предвид трайния ангажимент на част от участниците като членове или персонал на НПО.

Никога не са били доброволци 16% от анкетираните. Тази група покрива всички възрастови категории и повтаря съотношението мъже-жени за цялата изследвана съвкупност. Прави впечатление, че всички живеещи в чужбина респонденти са допринасяли с доброволен труд. Над половината от групата на респонденти без опит в доброволчески инициативи, нямат представа какво представлява Форум Ключ. Особеност в поведението на тази група е и твърде високият процент нейни членове – над 70%, които определят хората от бизнеса като активни участници в третия сектор. Много висок процент – 78% от групата изразяват желание да се включат в някакъв проект или инициатива, а да участват като доброволци желаят 28%. По отношение на финансовото участие в инициативи от обществен характер, 87% от тази група биха дарили средства при едни или други съображения. За разлика от общата тенденция в изследваната съвкупност, те виждат по-значимата роля на гражданите и гражданските организации не толкова в социалния и екологичен сектор, а повече като участник в политическите процеси чрез комитети за наблюдение на изборите или протести срещу определени политически решения. Те не харесват благотворителните кампании за набиране на парични средства и подкрепа на хора в неравностойно положение, но биха откликнали на хора в нужда чрез дрехи и стоки от първа необходимост. Не биха се включили в екологични акции за почистване или опазване на отдалечени местности и региони, но биха направили много за подобряване на квартала, в който живеят.

Друга форма на гражданска активност, предполагаща различна степен на ангажираност, са финансовите дарения за различни каузи или инициативи. Финансовото участие не изключва и физическо участие в реализацията на проекти или кампании като много често двете се случват паралелно. От друга страна, финансовият принос е удобна форма за участие на работещите на пълно работно време или пребиваващите в чужбина граждани. Не биха дарили средства под никаква форма само 12 от респондентите или 4% от съвкупността.

4.2. Ключови фактори за участие.

В тази част от изследването ще обърнем внимание на ключовите фактори, които мотивират или въздържат от участие младите хора в дейности, проекти и каузи. Основни акценти във въпросника са поставени върху тематичните области, които представляват интерес и степента на удовлетвореност като мотив за участие.

Вече неколккратно беше споменато, че екологичените каузи са приоритет за изследваната съвкупност. Най-голям процент, 40.5% от анкетираните заявяват интерес за участие в кампании за почистване на замърсени райони и 22% в протести и шествия за опазване на околната среда. На второ място е поставена взаимопомощ при кризисни ситуации, като дрехи и стоки от първа необходимост биха дарили 33.5% от респондентите, а 29% биха се включили в групи за взаимопомощ.

Различни дейности за подобряване на квартала, в който живеят биха предприели 33% от респондентите, а веднага след тях с 31% се нареждат кампаниите за контрол на институциите. Прави впечатление ниският процент на желаещите да участват в кампании за подкрепа на малцинствени групи – едва 11%.

Като цяло респондентите предпочитат активното участие чрез включване, присъствие, дейност. Подписките остават последен вариант и са посочени само от 8%. В изследваната съвкупност преобладава стремежът към реален резултат, който е очевиден след почистване на околблоковото пространство и лично участие, което се случва в групите за взаимопомощ например.

Основен фактор за включване е и удовлетворението, което каузата или инициативата носи. Разпределението е показано на Фиг. 10.

Бихте ли се включили в инициатива на гражданска организация ако това?

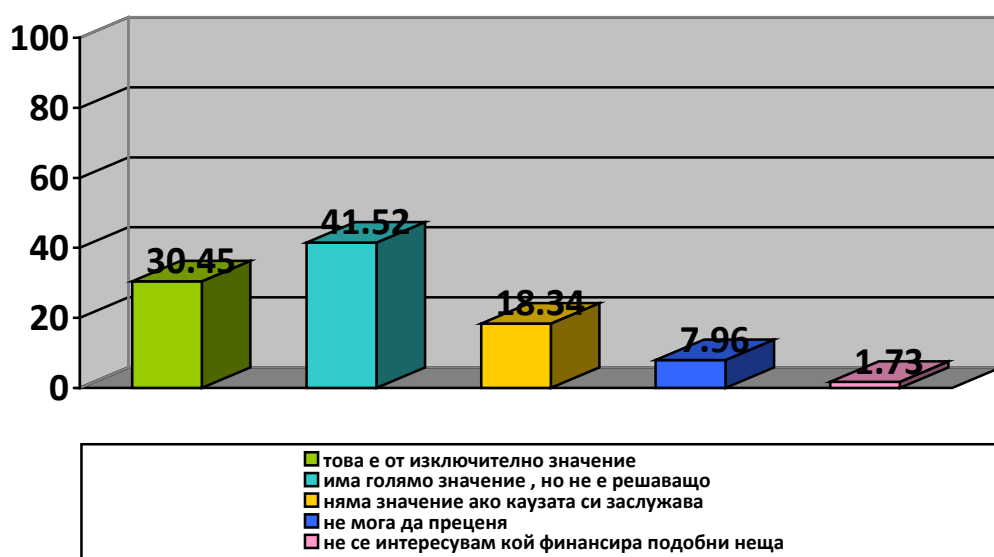
Фиг. 10. Търсено удовлетворение.

Съответствието с определени ценностни нагласи и мироглед е водещо условие за включване. Веднага след него с почти равна стойност се нареждат **решаване на наболял обществен проблем** и **получаване на ови знания и умения**. Това балансира отговорите в посока лично удовлетворение и съпричастност към обществено значими каузи.

4.3. Причини за въздържане от участие.

Посочените по-горе различни форми на участие в доброволчески кампании и акции извън инициативите на гражданските организации, са една от причините за пренасочването на част от активния граждански потенциал в друга посока. Липсата на информация не е фактор за въздържане от участие за младото поколение. Една част от респондентите, които не са участвали в проекти или каузи на граждански организации, и които изразяват желание да се включат, са посочили, че очакват да бъдат поканени и прехвърлят инициативата в полето на самите организации.

Особен акцент в изследването е поставен върху източниците на финансиране като фактор за въздържане от участие. /Фиг. 10/ 72% от анкетирания определят източника и начина на финансиране на определена кауза като ключов фактор за тяхното участие. Тези респонденти са разделени почти симетрично, като 30,5% определят това като решаващо, а 41,5% като важно, но не решаващо и биха били склонни на компромис. 18% от общата съвкупност пренебрегват източника на финансиране, ако каузата си заслужава. По-малко от 2% са респондентите, които не се интересуват кой финансира гражданските прояви изобщо.

Фиг. 11. Интересувате ли се кой или как се финансира дадена кауза, проект или инициатива преди да се включите?

4.4. Припознати каузи.

Последният въпрос от анкетата е оставен отворен и дава право на участниците в допитването сами да се идентифицират с граждански организации, чиито каузи споделят или припознават като близки до своите ценностни нагласи. Използването на подобен въпрос предоставя трудна за

анализ разнородна информация, но от друга страна е своеобразна проверка за предходните отговори на респондентите.

13.6% от анкетираните не са посочили или са дали грешен отговор на **позиция 1**. Има и грешки при изписването на организации. Около 8% от респондентите бъркат определена инициатива с името на организацията, която е инициатор или стои зад нейното реализиране. Те припознават инициативата като своя, подкрепят я, но не свързват съществуването ѝ с някаква организационна структура. Такъв е примерът с „кампания за събиране на капачки от напитки“, „кампания за закупуване на инвалидни столове за деца с увреждания“, „да помогнем на Отец Иван от Нови хан“, „антиправителствени протести“, „подкрепям гражданите, които са против проучванията и добива на шиистов газ в България и участвах в подписката“ и пр.

Други респонденти са избрали да посочат само областта, в която имат интерес, например: „организации, свързани с озеленяване и възстановяване на природата“. Тук отново се демонстрира липсата на връзка между познание и участие. Можем да търсим различни обяснения на това поведение. Водещ мотив е: това ми харесва и участвам, не знам кой го организира, което е донякъде типичен за тази възрастова група модел на поведение, възможна е и друга интерпретация, защото силната кауза често става по-популярна от нейния инициатор, други каузи са по-мощни и те не могат да бъдат поместени в рамките на една или няколко организации или пък са организирани от някаква коалиция.

И все пак нека отбележим, че от участниците в допитването не е поискано просто да изброят имената на НПО, за които се сещат на *prima vista*, а да изберат онези, на които симпатизират, чиято работа познават, и чиято кауза или каузи споделят. Част от респондентите не правят разлика между гражданските организации, регистрирани според изискванията на закона и неформалните групи за натиск, протестни шествия, подписки и демонстрации. Това допълнително разконцентрира отговорите. Процентът на празните или грешни отговори на **позиция 2** нараства до 15.5%.

Обобщаването на резултатите от отворения въпрос е трудно, липсата на ограничения във въпросника дава възможност за много шум и неточност в отговорите. И все пак има организации, чието многократно споменаване прави впечатление. С най-голямо доверие сред респондентите се ползва Българския червен кръст и съответно Младежкия червен кръст и техните териториални подразделения. На второ място избират Фондация Сمارт като в някои от полетата името ѝ е заменено с организираната от нея Форум Ключ.

Вече споменахме за повишения интерес в изследваната съвкупност към екологичните каузи и на трето място се нареждат няколко природозащитни организации като WWF, Animal Rescue, Коалиция „За да остане природа в България“. На значителна популярност се радват организации като „Заедно в час“ и платформата TimeHeroes, следвани от организации, които работят с деца като Национална мрежа за децата, Фондация „За нашите деца“, SOS детски селища. Останалите организации, чиито имена се споменават поне по 5 пъти са: Прозрачност без граници, Фондация 42, Ротари клуб, Център за

независим живот, Програма достъп до информация, Фондация Димитър Бербатов, УНИЦЕФ, Сдружение „Тук-Там“, Каритас България, Приятели на бежанците, Велоеволюция, БЦНП и пр.

ИЗВОДИ

Изследваната съвкупност е съставена от млади и високообразовани хора, работещи или продължаващи своето образование предимно в областта на хуманитарните науки, стопанското управление и различни инженерни специалности. Живеят предимно в София, като за голяма част от тях това е свързано със съответния етап от образованието или започнала професионална реализация.

Въз основа на събраната и обработена информация могат да бъдат направени следните изводи:

1. Респондентите имат сравнително добра представа за статута и начина на функциониране на гражданските организации. Идентифицирана е една обособена група, представляваща 16% от изследваната съвкупност, която не прави разграничение между структурите на държавната власт, политическите партии и гражданските организации без това да влияе особено на поведението ѝ. Макар да демонстрират слабо познание за структурирането на обществения живот, младите хора от тази група са активни, съпричастни и имат собствен опит в иницирането на граждански каузи. В данните липсва пряка връзка между знания за структурирането на обществения живот, нагласите към гражданските организации и липсата на мотивация за участие в различни каузи и инициативи.
2. В изследваната съвкупност доминира мнението, че гражданските организации възникват и съществуват с определена цел, която е отвъд личните планове за реализация или полза. Гражданските организации възникват, за да извършват общественополезна дейност – за да спомогнат за разрешаването на наболял обществен проблем, за да представляват и защитават уязвими социални групи, за да съдействат за подобряването на цели сектори.

Изключение от тази тенденция прави малка група скептично настроените или подозрителни представители на изследваната съвкупност, която има повишена чувствителност към начините на финансиране и контрол на гражданските организации. Наличието на подобна група не означава наличие на трайна негативна тенденция. Процентът на инициаторите на доброволчески акции сред тази група е равен на процентът за цялата извадка. Няма нито един представител на тази група, който цялостно да отхвърля ползата от съществуването на граждански организации, нещо повече – почти всички нейни членове имат желание да се включат в инициатива, проект, кампания на третия сектор.

3. Според анкетиранияте в организираните форми на гражданска активност участват най-вече креативни младежи или студенти, значителна част от които са привърженици на различни екологични каузи. Областите на интерес на изследваната съвкупност и нейния профил съвпадат с представата за това кой участва в граждански организации. В този смисъл можем да заключим, че представителите на изследваната съвкупност припознават третия сектор като поле за изява или професионална реализация.
4. По отношение на източниците на финансиране на гражданските организации е регистрирано значително разминаване с действителността. Над 70% от анкетиранияте считат, че основният приход на гражданските организации идва от техният членски състав. Ако добавим и заможните граждани или бизнеса, които са избрани от една трета от респондентите, и съпоставим с останалите отговори, се получава силен акцент върху гражданското начало в третия сектор – гражданските организации се създават, управляват и финансират от самите граждани. Този феномен заслужава да бъде изследван и анализиран по-обстойно в отделно проучване чрез анкета или сформирана за целта фокус-група.
5. Смыслена кауза, мотивирани и можещи хора – това е ключът към успеха на гражданските организации според респондентите от изследваната съвкупност. Над 90% от анкетиранияте са посочили тази формула в своите отговори. Ако целта е ясно очертана, а хората я примат като своя кауза и инвестират своите знания и умения за нейното постигане, няма пречки тя да не бъде постигната. Това е не само висока степен на идеализъм, но и разбиране за структурирането на общественото пространство по модела – правилните хора на правилното място. Прагматизмът отстъпва на второ място и там са поставени достатъчните финансови средства и добрата комуникационна стратегия на организациите.

Към този извод следва да добавим един интересен факт – половината от анкетиранияте смятат, че участието на доброволци **„е важно“** за успеха на всяка гражданска организация, останалата половина считат че това е **„от изключително значение“**. Само 1,4% от респондентите не намират причинно-следствена връзка между участието на доброволци и успеха на дадена организация.

6. Младите хора са открити, активни и съпричастни - търсят вдъхновение и личен пример. Те имат лесен достъп до информация и търсят такава предимно в социалните мрежи. Събития като Форум Ключ са много атрактивни, особено с възможността да се докоснат до интересни личности и техните лични истории, да се включат в различни инициативи или да намерят съмишленици за постигане на свои каузи и мечти. Изследването доказва, че дори онези от анкетиранияте, които не са били участници във Форум Ключ или не са гледали live stream, имат същите очаквания към подобни събития, каквито и присъствалите. Очевидно това е работещ формат, който може да се развива в различни посоки за в бъдеще.

7. Респондентите имат силно изразена склонност към доброволчество. 80% от изследваната съвкупност са били доброволци в различни кампании и инициативи, останалите имат желание да се включат. От особено значение за изследването е високият процент на инициаторите на доброволчески акции - 37% от респондентите сами са организирали такива. Няма данни какъв тип акции са това и с какъв обхват. Възможно е да са малки доброволчески бригади, но твърде вероятно е да са по-мощни кампании, предвид трайния ангажимент на част от участниците като членове или персонал на НПО.

Никога не са били доброволци 16% от анкетираните. Прави впечатление, че в тях не попадат респонденти, живеещи в чужбина. Много висок процент – 78% от тази група изразяват желание да се включат в някакъв проект или инициатива, а да участват като доброволци желаят 28%. По отношение на финансовото участие - 87% от тази група биха дарили средства при едни или други съображения. За разлика от общата тенденция в изследваната съвкупност, те виждат по-значимата роля на гражданите и гражданските организации не толкова в благотворителността и опазването на околната среда, а много повече като коректив на политическите процеси.

8. Друга форма на гражданска активност, предполагаща различна степен на ангажираност, са финансовите дарения за различни каузи или инициативи. Финансовото участие не изключва и физическо участие в реализацията на проекти или кампании като много често двете се случват паралелно. От друга страна, финансовият принос е удобна форма за участие на работещите на пълно работно време или пребиваващите в чужбина граждани. Не биха дарили средства под никаква форма само 4% от участниците в изследването.
9. Знание, ценности и резултати мотивират участието на младите хора в граждански инициативи. Съответствието с определени ценностни нагласи и мироглед е водещо условие за включване. Веднага след него с почти равна стойност се нареждат **„решаване на наболял обществен проблем“** и **„получаване на нови знания и умения“**. Това балансира отговорите в посока от лично удовлетворение към съпричастност за обществено значими каузи.

Ключов фактор, който често е причина за въздържане от участие е източникът и начинът на финансиране на гражданските инициативи. 72% от анкетираните определят финансирането на определена кауза като важен фактор, обуславящ тяхното участие. 18% от общата съвкупност са склонни да пренебрегнат източника на финансиране, ако каузата си заслужава. По-малко от 2% са респондентите, които не се интересуват кой финансира гражданските прояви изобщо. Повишената обществена чувствителност към порочните практики на скрито финансиране на гражданските протести през изминалата година вероятно оказва влияние върху тези резултати. При подобни въпроси нивото на очаквана лична отговорност също е завишено, за сметка на реално упражняваната проверка на източниците.

ПРИЛОЖЕНИЯ

Таблица 1. Разпределение на респондентите по възраст.

Фиг. 1. Профил образование.

Фиг.2. Причини за възникване на гражданските организации.

Фиг. 3. Сфера на дейност на гражданските организации.

Фиг. 4. Източници на финансиране за гражданските организации.

Фиг.5. Предпоставки за успеха на гражданските организации.

Фиг. 6. Канали за информация.

Фиг. 7. Информираност за Форум КЛЮЧ.

Фиг. 8. Участие в инициативи и проекти на граждански организации.

Фиг. 9. Били ли сте доброволци в други кампании или каузи?

Фиг. 10. Търсено удовлетворение.

Фиг. 11. Интересувате ли се кой или как се финансира дадена кауза, проект или инициатива преди да се включите?